

Torsted Skole 1940-1962

af Maren Andersen

Artiklen beskriver undervisningen og nogle af årets højdepunkter i en landsbyskole i den sidste snes år, før de små landsbyskoler omkring 1960 blev nedlagt og børnene samlet i de større centralskoler, for Torsteds vedkommende i Sjørring. Den sidste lærer i Torsted Skole var Torsten Balle, der var medlem af Historisk Samfunds bestyrelse fra 1937 til sin død i 1979. Torsten Balle redigerede tillige Historisk Årbog i en lang årrække og var selv en af de flittigste bidragydere til årbogen.

I Sjørring-Torsted kommune var der dengang 5 landsbyskoler – Sperring, Næstrup, Sjørring, Skårup og Torsted. Desuden var der (og er stadigvæk) en grundtvigsk friskole i Torsted (oprettet i 1873). – Landsbyskolerne levede deres eget liv. Jeg tror overhovedet ikke, der var nogen forbindelse mellem de 5 landsbyskoler i Sjørring-Torsted kommune og byskolerne i Thisted, selvom det var dér, man skulle hen, hvis man skulle på mellem-skolen (det var der nu ikke mange, der ville). Landsbyskolerne havde et vist fællesskab, idet lærerne mødtes et par gange om året og bl.a. aftalte ferier, lån af film og filmapparat og andre ting af fælles interesse.

Skolens bygninger og omgivelser

Skolen er opført i 1890, med et lille skolehus, et udhus med toiletter – og en bolig til læreren i et selvstændigt hus. I 1929 – lige før min far (Torsten Balle) blev ansat som enelærer – blev der bygget gang, brænderum og skolestue til den vestre ende af lærerboligen, og det lille skolehus »på bakken« blev revet ned. Indtil 1956 stod der stadig 2 store balsampopler – der var plantet på hver side af indgangen til skolehuset – og mindede om dette.

Selve grunden var ret stor – og omfattede »Bakken« – en legeplads/fodboldbane – haven

Torsted skole 1957.

syd for huset og en lille køkkenhave nord og øst for huset. – Landbrug har der ikke været plads til, måske har der været plads til høns i den nordlige ende af udhuset, der blev til garage i 1946.

Lærerboligen var temmelig stor – den skulle nemlig også være samlingssted for skoledistriktets beboere – det var temmelig almindeligt dengang.

Besættelsesårene

I efteråret 1940 blev skolen besat af tyskerne. Den skulle være en del af Hanstholm-fæstningen, som jo omfattede meget mere end Hanstholmområdet. Vi fik lov til at bo i lærerboligen, men foruden skolestuen og gang-/brændselsrum skulle de også bruge lofts-værelset og et lille værelse ved siden af soveværelset. Biblioteket ved siden af fars kontor blev så indrettet til skolestue. Der var meget trangt, men det var brugeligt.

På fodboldbanen blev der opført 3 (muligvis 4) træbarakker, og forsamlingshuset, der lå lige syd for vores have, blev også inddraget, så der blev ikke de store muligheder for at lave gymnastik – det blev så til »skolestuegymnastik«, men det var da altid bedre end ingenting. Hele området blev indhegnet med skyttegrave (mod øst) og pigtråd omkring resten.

Selvfølgelig ved jeg ikke, hvordan de indrettede sig; det var ikke tilladt at gå ind i de besatte rum. Jeg tror først og fremmest, de blev benyttet til soverum. Om dagen var soldaterne altid væk, de har formodentlig arbejdet forskellige steder i omegnen (Radarstationen i Hundborg – Kronens Hede, hvor der også var en masse barakker – opbygning af »bunkers«) Når de var hjemme, havde de somme tider øksercits, hvor de bl.a. skulle marchere i strækmarch; det syntes vi så enormt underligt ud.

Der boede befalingsmænd hos alle naboerne. Mine bedsteforældre, der boede 200 m fra os, havde fået beslaglagt loftsetagen, men de slap med en major + en oppasser.

Skoledagen prøvede far at gennemføre så normalt som muligt. Lilleklasse (1.-3. årgang) gik i skole 2 dage om vinteren og 4 dage om sommeren – Storeklasse (4.-7.) gik så modsat. Jeg ved ikke, hvordan frikvartererne forløb, da tyskerne jo havde al »udenomspladsen«.

Far havde lidt kontakt med specielt det sidste hold soldater, der var der. Det var drenge på 16-17 år, der følte sig meget fortabte ved at være kommanderet i krig, så det blev af og til til lidt snak over hegnet, der var mellem haven og pladsen foran. De rejste i marts 1945 – og skolen blev så ammunition-depot. Det var nok den mest nervepirrende periode, vi hørte jo engelsk radio og vidste nok, hvor det bar hen, så Mor var meget nervøs for, at vi skulle blive bombet. Der blev givet sommerferie meget tidligt det år; skolestuen skulle ryddes, barakkerne fjernes og pladsen gøres i stand – en ny vej blev der også lavet – og omkring 1. august var vores »nye« skole klar til indflytning.

Årets gang

Indtil 1958-skoleloven blev indført, startede og sluttede skoleåret 1. april, og for eleverne forløb et skoleår nogenlunde således:

1. 1. april var også den dag »sommerekøreplanen« begyndte. Lilleklasse startede kl. 9 – mandag, tirsdag, torsdag og fredag. Dagen startede med morgensang og »Fader Vor« – derefter regning til kl. 10.45. 10 minutters frikvarter, hvor der blev leget »prente« eller »ståtroll« udenfor, så var der skrivning (skønskrift) 2 gange om ugen – de øvrige 2 dage sang, tegning eller naturhistorie til kl. 12 og derefter middagspause

til kl. 13, hvor næsten alle gik hjem for at spise. Så var det læsning og skriftlig dansk, det handlede om til kl. 14.45, hvor der igen var 15 minutters legepause. Dagen sluttede med salmevers og bibelhistorie og »Klokken slår« (sidste vers af »Uforsagt, vær på vagt«). Kl. 16 gik børnene så hjem.

2. Storeklasse startede kl. 7 – onsdag og lørdag. – og det var samme start som hos »de små« – kl. 9-9.15 var der frikvarter, der nu ofte gik med boldspil, derefter var det lidt forskelligt – alt efter årgang – hvad vi lavede. Det kunne være skønskrift, engelsk, tegning, »leksikon« (selvstændige opgaver i forskellige opslagsværker lige fra køreplanen til Bibelen), med 4 årgange sammen måtte det blive meget selvstændigt arbejde. Læreren kunne jo kun undervise ét hold ad gangen i f.eks. engelsk. Om lørdagen havde vi ofte botanik en del af formid-

dagen – enkelte gange med ture ud i omegnen, men mest med planter, børnene bragte med. Så var det igen skriftlig dansk (bl.a. diktat og stiløvelser) det handlede om. Sidste lektion var salmevers og læsning i »Det nye testamente« og det sædvanlige slutvers. Skoledagen var slut kl. 13. – og den lange middagspause var afløst af 15 minutters madpakkepause omkring kl. 11.30 (tror jeg nok – jeg husker det ikke helt, jeg gik jo ind og fik min mad).

3. Ferierne var lidt anderledes fordelt, end de er nu – det rettede sig i høj grad efter, hvornår man havde brug for børnenes arbejdskraft i landbruget. Såvidt jeg husker, havde vi – foruden helligdagsferierne – lugeferie i maj (ca. 1 uge) – sommerferie fra o. 8.juli til o. 26. juli. – og roeferie (kartofler havde man ikke på Thy's fede lerjord) en uge i oktober.

Klassebillede 1949.

4. Lige nøjagtig hvornår »Vinterkøreplanen« startede, husker jeg ikke præcis, men jeg mener, det var 1. oktober. Da begyndte 7. årgang nemlig at »gå til præst«. Så gik Lilleklasse over til at gå i skole tirsdag og fredag fra 9-16, og Storeklasse mandag- onsdag-torsdag – og lørdag fra 9-16. Lilleklasse kørte stort set samme fag som om sommeren – og samme tider. Store klasse fik nu historie, geografi og fysik ind i planen, foruden de samme fag som om sommeren (dog uden botanik). Lørdagen sluttede med oplæsning (Macbeth, Hostrups komedier, Blicher : Æ Bindstouw – Hosekræmmeren – En Landsbydegns dagbog er nogle af dem, jeg kan huske). – Efter min tid (jeg gik ud af skolen i 1955) blev det dog håndarbejde, hvor broderihandler fru Larsen fra Sjørring underviste, der sluttede lørdagene af (for pigernes vedkommende – drengene fik fri 1 time før).
5. December måned var noget særligt – men ikke på samme måde, som det er nu – 4. juledag skulle der være »skolejuletræ« for elever, forældre og yngre søskende, så der skulle laves en masse pynt til det store træ, og sidste time hver dag blev der flettet hjerter og stjerner, mens Far fortalte bibelhistorie. Der blev ikke hængt noget af det op, det skulle jo gerne se nyt og ubrugt ud d. 28. dec. Eneste adventspynt var 4 julelys på katederet.
6. Vinteren sluttede med »eksamen« sidst i marts – lige efter konfirmationen.

Skoleårets »højdepunkter«

»Eksamen«

Eksamen blev afholdt i ugen mellem konfirmationen og 1. april. Heri deltog skolekommissionen og præsten, der, så vidt jeg husker, automatisk var formand for skolekommissio-

nen. Det var en festdag. Børnene kom i søndagstøjet – pigerne med nystrøgne forklæder og sløjfer i håret – og så sad de dér, de alvorlige voksne, og skulle høre, hvor meget vi kunne huske af det sidste års undervisning i salmevers, bibelhistorie og katekismus – og se, hvor gode vi var til at regne – skrive diktat – og skønskrift. I frikvarteret var der kun meget stilfærdig leg, alle var nok bange for at grise det pæne tøj til. De voksne kom ind i privaten og fik formiddagskaffe med friske boller og en cigar (de var alle mænd – jeg husker ingen kvinder i skolekommissionen i min skoletid). Til daglig røg min far pibe, så vi syntes cigarduften var festlig.

Efter pausen var det så den skriftlige del det gjaldt – dagen sluttede med, at de nykonfirmerede blev udskrevet af skolen, og de voksne gik ind og spiste frokost, vi havde så fri resten af dagen – nogle havde 15 øre med til at købe en is omme ved købmanden, inden de gik hjem.

Udflugten

Udflugten lå altid i begyndelsen af juli, og var for skolens elever, deres forældre og små søskende. De første gange, jeg var med, foregik det med hestevogn – omhyggeligt rengjorte arbejdsvogne forsynet med lange fjæl langs siderne til at sidde på. Så gik turen til Sjørringvold, Vilsund eller Vandet sø; det skulle ikke være længere væk, end hestene magtede. Sjørring Vold havde jo de store volde at lege på – og så var der en karrusel i »baghaven«, den turde jeg ganske vist ikke selv prøve, men det var en gysende oplevelse at se på dem, der turde. Vilsund var nok favoritstedet, dér var jo fjorden – og Vilsund dyrepark, som godt nok var en blandet fornøjelse.

Vaskebjørnene var søde, dér kunne vi stå rigtig længe – men ulven, der gik i et lille bur på 2 gange 3 meter – frem og tilbage – frem og tilbage hele eftermiddagen – fremkaldte

medlidenhed – man fik sådan en lyst til at snige sig ind i haven om natten og lukke den ud. Den medbragte aftensmad – mellemmadder – blev spist i strandkanten, og så blev der leget med de voksne, inden det gik hjemad igen.

Da det blev muligt at leje bus (private biler var ikke almindelige), kom vi naturligvis længere hen. Så gik turen til Amtoft – Vestervig – og så vidt jeg husker gik den til Nykøbing det år, jeg var gået ud af skolen. Det var altid tørvej, og selvom det nogle gange var køligt, blev det altid en god dag.

Juletræsfesten

Forberedelserne startede lige efter 1. søndag i advent med julehjertefletteri hver dag i sidste time, men for os var det meget mere end det. Der skulle forberedes en masse til den fest. Vi startede altid d. 11. december (hvis det ikke var en søndag) med at bage »hvide nødder« – det tog næsten en hel dag. Derefter skulle der bages til det store kaffebord. Sandkager, krydderkager, brune lagkager og 7 slags småkager. Julekagen blev først bagt 4. juledag om formiddagen – den skulle være meget frisk. De sidste 3 dage før jul blev der lavet konfekt. Mor tog sig af »marcipanen« med hjælp af mine små søskende og far (der ellers ikke var nogen ørn i et køkken), og vi to »store« tog os af »voksenkonfekten« efter Sven Holms konfekt-bog. Bolsjefremstilling prøvede vi også et år – de blev ellers købt i en tromle hos købmanden. Men det blev en fiasko, så det prøvede vi kun én gang.

4. juledag startede med, at alle borde i skolestuen blev sat ud langs væggene, og så kom Moster og hendes familie og hjalp med at få træet ind – det skulle gå til loftet. Så blev der banket kosteskafter på ca. 1 meter oppe – til at hænge godteposerne på – og så kunne pyntningen starte. Imens blev der dækket kaffeborde i biblioteket, og sidst på eftermiddag-

gen blev godterne fyldt i hjerter og kræmmerhuse og hængt på kosteskafterne. Der skulle være to hjerter og et kræmmerhus til hvert barn. Kl. 19 kom de første gæster, og ved 19.30-tiden gik ældste årgang i gang med at tænde lysene på juletræet, mens alle børnene stod i gangen udenfor. Så gik døren op, og hvert år var træet lige smukt. Derefter gik vi rundt om træet i to kæder, mens forældre og de mindste søskende sad ved skolebordene og sang med. Det var julesalmer, der blev sunget. – Så delte ældste årgang godterne ud, og far læste en julehistorie. Derefter sang vi igen, og ved 21-tiden gik de voksne ind og fik kaffe, mens træet blev sat op på en forhøjning og legen gik i gang. Vi legede altid det samme: »Bro bro brille« og derefter »Blindebuk« (hvor var det skægt at lokke den arme blindebuk ind i juletræet – der altid var en stikkende rødgran fra præstegårdsskoven. Kl. 23 var det slut, og 7. årgang sagde farvel – nogle med tårer i øjnene fordi det var sidste juletræsfest – og så gik alle hjem næsten samtidigt.

Skolens undervisningsmaterialer

Da skolen ikke var årgangsdelt, var det meget nødvendigt, at bruge bøger, der lagde op til selvstændigt arbejde.

I regning brugte vi »Landsbyskolens Regnebog«, der var delt ind i 4 bøger + et tillægshefte. Gennemgang af nyt stof blev så givet pr. årgang, mens de øvrige regnede løs i deres eget tempo. Tabeloverhøring havde vi altid i starten af første time – og det var HVER dag. Når vi så var igennem alle regnebøgerne og tillægsheftet, måtte vi bruge fars seminareregnebøger – men i min tid var der kun 2 drenge fra årgangen under mig, der prøvede det. Normalt rakte regnebogen til alle 7 år. –

Lærer Torsten Balle i sit arbejdsværelse omkr. 1956.

Indtil 1950 regnede vi på tavler med griffel (der blev spidset på trappestenen udenfor) – når vi havde regnet begge sider fulde, blev det rettet, inden vi slettede arbejdet med en våd klud.

Læsebøgerne var i det første år Inger Merethe Nordtofts: »Erik og Ida« og senere »Landsbyskolens læsebog«, der var bygget op med børnenoveller, sange, digte, ordsprog og sjove små historier.

Skriftlig dansk var Noesgårds system, der også lagde op til meget selvstændigt arbejde. Staveord havde vi naturligvis også – 5 pr. dag, der skulle øves hjemme – når vi havde haft en

passende portion, havde vi så staveordsdiktat, hvor ordene blev brugt i sætninger.

Så brugte vi salmebogen rigtig meget – men bibelhistorien blev fortalt – først i 7. årgang skulle vi lære katekismus – udenad – det var strengt! – og de sidste 2 årgange læste vi også i »Det nye Testamente«.

Historie og geografi var også mest fortælling – eller oplæsning (bl. a. Kon-Tiki af Thor Heyerdal – hvor vi så derefter kortlagde hans rute – eller »Kaptajn Grants børn« af Jules Verne – der også har en masse geografi i sig). – Far havde konstrueret en underlig maskine, der kunne forstørre kort – lige efter krigen var det elendige kort, vi havde – bittesmå og lasede. – Senere fik vi atlas – og det var en oplevelse.

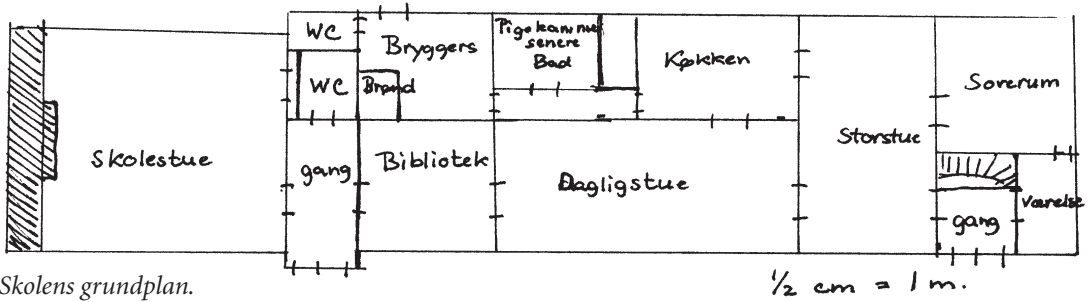
Omkring 1953 kom der et engelsksystem, der hed Basic English – det fik vi så lov til at prøve af. Det var ellers ikke almindeligt, at landsbyskolerne underviste i sprog.

Botanik – ét af fars yndlingsfag – var heller ikke landsbyskolestof, men vi havde Rasmussen og Simonsens »Lille flora« – så vi lærte at bestemme planter – og det gik der sport i at blive gode til.

Sang havde vi ikke ret tit i selvstændige timer, det var mest ind imellem, når stemningen i klasseværelset blev for søvrig – eller som indledning til en lektion.

Gymnastik var bestemt ikke Fars livret – så det blev mest til boldspil – »salen« i forsamlingshuset var nu også ualmindelig ulækker at være i, selvom gulvet blev »svabret« hver gang. I 1957 blev Far dog enig med lærer Poulsen i Friskolen om, at han kunne undervise i engelsk dér – og så kunne Poulsen tage gymnastik hos os. Den ordning fungerede til Torsted skole blev nedlagt.

Afstraffelser var ikke særlig almindelige. Gennemgående var eleverne meget nemme; faktisk kan jeg kun huske 2 gange, hvor en elev fik lussinger – den ene gang havde eleven

Skolens grundplan.

slået skolegangens nye porcelænsvaskekumme – der blev sat op efter krigen – i stykker (derefter fik vi én af jern). 2. gang var der en, der havde brækket alle vores trælinealer, der blev opbevaret i et skab i skolestuen. Andre problemer blev klaret med samtaler. Forældrene var jo vores gode naboer.

Skolestuen var ca. 8 m. lang og ca 6. m. bred – længst mod vest var der en forhøjning, hvor lærerens bord og stol stod – bagved var den sorte tavle. Ved nordvæggen var der på forhøjningen en reol med håndbøger, nedenfor et skab med oldsager + remedier til biologi- og fysikundervisning (lavet o. 1950) – nederst ved nordvæggen var endnu et skab, hvor bøger og hefter blev opbevaret. I østvæggen var der et indbygget skab, hvor tavler, skrivehefter, linealer, blækhuse og pennalhuse blev opbevaret – ved siden af den var kakkelovnen og tørvekassen. Mod syd var hele væggen optaget af vinduer – og vindueskarmene var fyldt med pottplanter – Far mente, det var godt for luften i rummet, der jo godt kunne blive noget beklumret om vinteren, med lugten af tørv, fugtigt tøj og mellemadder. Gulvpladsen var optaget af skolebordene – i min tid af den gamle slags, hvor bord og bæk hængte sammen. De stod i 2 rækker. Og så skiftede man naturligvis til indesko, når man gik ind i skolestuen. Gummistøvlerne, som alle gik med, blev stillet i skolegangen under overtøjet, drengenes i den ene side – pigernes i den anden.

Biblioteket lå imellem skolegangen og lejligheden – hørte vel egentlig med til den, men da vi havde rum nok, blev dette rum brugt udelukkende til bøger – undtagen 4. juledag – og når der ellers var mange gæster (f.eks. lærermøde i kristelig lærerforening). Jeg ved ikke helt, hvornår bogsamlingen blev startet, men enkelte bøger havde indskrevet: »Torsted skoles børnebogsamling« og et nummer – de var gamle, men dog ikke med gotisk skrift, så jeg antager, de er købt omkring 1920. Far udvidede samlingen kraftigt, så der også var mange voksenbøger, og nu hed samlingen Torsted sognebibliotek. Der var åbent, når vi var hjemme, så folk kunne bare komme og låne. Sammenlagt var der ca. 50 m hylder, der var fyldte.

Da skoleloven kom i 1958, var de små landsbyskolors tid forbi – og Torsted skole lukkede omkring sommerferien 1962. Far havde haft en blodprop i foråret 1962, så han valgte at tage sin afsked, da børnene skulle flyttes til Sjørring, men han flyttede ikke fra Torsted. Mine forældre købte skolen.

Maren Andersen (f. Balle)

Født i 1941. Lærereksamen Nr. Nissum 1964. Derefter lærer i folkeskolen indtil pensionering i 2003.

